

ביאורים

כשמסתכלים על העולם במבט שטחי, ניתן לחשוב שהוא מורכב מארבע מדרגות שונות. המדרגה הנמוכה ביותר היא מדרגת הדומם, מעליה מדרגת הצומח, גבוהה ממנה מדרגת החי, ובשיא, מדרגת האדם - המדבר.

אצל חז"ל הדרוג שונה. חז"ל מלמדים אותנו שמעל למדרגת האדם ישנה מדרגה גבוהה יותר, והיא מדרגת ישראל. יסוד זה בא לידי ביטוי בדרשת חז"ל על הפסוק "וְאַתָּן צִאֲנֵי צֶאֱן מִרְעִיתֵי אֲדָם אֲתֶם" (יחזקאל לד, לא), "אתם קרויים אדם ולא עובדי גלולים קרויים אדם". אמנם גם עם ישראל נראה כלפי חוץ כמו אדם רגיל, וככל שאר בני האדם, אבל בכל זאת, דווקא הם ראויים באמת להיקרא בשם 'אדם'.

מדרגת האדם מתייחדת בכך שהאדם הוא מרום יותר מהחומר. הוא יכול לשלוט על התאוות והמשיכות שלו, ולנתב את חייו כדי לצמוח ולהתרומם מהשקיעה החומרית, ולהיפתח לשמיעת הקול האלוהי העליון. יכולת זו מצויה בעיקר בעם ישראל, שיש לו טבע אלוהי מיוחד, ולכן דוקא עם ישראל ראוי להקרא 'אדם'.

אמנם גם הגויים יכולים לשלוט ולנצח את המשיכה החומרית שלהם, אבל הם עושים זאת בלא יכולת להיפתח לשמיעת הקול האלוהי העליון, ולא כחלק מההתאמה והמדרגה הרוחנית החבויה בתוכם.

ייחודיות זו של עם ישראל טבועה בו מעצם בריאתו, ובאה לידי ביטוי גם בסדר הבריאה של האומות בעולם. עם ישראל שנברא אחרון הוא ההשלמה של הבריאה, ורק על ידו מקבלת הבריאה כולה משמעות.

יצירת המשמעות בחומר חסר משמעות נעשית על ידי קביעת הצורה שלו. לדוגמה, כאשר ישנה חתיכת מתכת חסרת משמעות, ויוצרים לה צורה של סכין, בזכות זה היא מקבלת את המשמעות שלה. כך גם עם ישראל הוא ה'צורה' של העולם. על ידי עם ישראל מגיע העולם לשלמות, ואז הוא מקבל משמעות.

ההבנה שמדרגת החיים העליונה, שהיא עיקר העולם, מצויה בעם ישראל, ושזהו הטבע המיוחד, שבו נברא העם הזה, מביאה למסקנה שהבחירה בעם ישראל אינה יכולה להשתנות לעולם.

הרחבות

• הייחוד במדרגת האדם

אתם קרויים אדם ולא עובדי גלולים קרויים אדם. כאשר עומדים על השוני בין ישראל לאומות העולם, אפשר להצביע על כמה נקודות שנגזרות מהקביעה שרק אנחנו קרויים אדם:

המהר"ל כאן ביאר שמעלת ישראל בתור אדם היא שהם עיקר הבריאה "כי ישראל הם עיקר המציאות בעולם הזה" ולכן נבראו אחרונים כדי שהכל יהיה מוכן בשבילם.

במקום אחר מוסיף המהר"ל: "האדם הוא בכוח ויוצא אל הפועל. ויראה ששמו מורה על דבר העצמי לו, שהוא מיוחד בו האדם מכל. וזה שהוא נקרא אדם על שהוא עפר מן האדמה." [תפארת ישראל ג] כמו שהאדמה מוציאה צמחים, כך האדם מוציא מן הכוח אל הפועל את תכונותיו הגנוזות בו. ייחודם של ישראל לפי פירוש זה הוא בכך שהם עמלים להוציא את תכונתם הרוחנית אל הפועל, ובם מתגלה צורת האדם השלם בפועל.

הכלי יקר ביאר: "כבר ידוע ששם אדם יורה על אחדות אומה זו ועל השלום שביניהם. לפי שארבע שמות יש לכל אדם ואילו הן: איש, גבר, אנוש, אדם. ובשלושתן מצינו לפעמים בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים... זולת בשם אדם לא מצינו 'אדמים' לשון רבים. ואם-כן, הוא יורה על האחדות" [עוללות אפרים כב] אומות העולם הן קיבוץ של פרטים רבים המתאגדים יחד. בישראל אין הדבר כך, מציאות היחיד המנותק מהכלל היא חסרת משמעות ותוכן.

לעילוי נשמת דוד בן אלכסנדר זיסקינד ז"ל

ועוד תבין זה מן 'עצם בריאתם של ישראל, שמצד עצמן יש להם המעלה האלקית, ואין בטול אל דבר זה. ויש ללמד דבר זה מדברי חכמים, אשר הודיעו לנו דברים אלו בחכמתם, באמנם (במנות סא, א): ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם (יחזקאל לד, לא), אתם קרויים אדם ולא עובדי גלולים קרויים אדם'. הנה אין צריך ראיה פי ישראל הם עקר המציאות בעולם הזה, פאשר ישראל בפרט נקראים אדם. וכאשר תתבונן תמצא שהם דברים ברוניים מאד, עד שאין ספק בו. וזה, פאשר תראה בבריאה שנברא האדם אחרון לכל הנבראים, ודבר זה בודאי אינו במקרה, רק הוא נמשך אחר עצם האדם. וזה, כי ראוי דבר שהוא כמו צורה, והצורה על ידה ישלם הכל, לכך ראוי שיהיה אחרון, כי הכל ישלם באחרונה. ומפני כך נברא האדם אחרון אל הכל, לפי שהאדם צורה על התחתונים, והוא השלמת כל התחתונים. ולכך נברא האדם באחרונה, פאשר השלם הכל. ותמצא דבר זה בישראל, שגם הם נבראו באחרונה, ויש להם בזה סגלת האדם שנברא באחרונה. שהרי לא תמצא שום אמה נבראת ויצאה לפעל אחר ישראל, כי עמוז ומואב ועשו, הכל היו אמות גדולות קדם ישראל, כמו שמוכיח מן הפתוב, שמוזכיר אותם הפתוב קדם שיצאו ישראל ממצרים. אם כן יש לישראל סגלת האדם אשר הוא נברא באחרונה.

הצורה יוצאת לפועל אחרונה, לכן ישראל נבראו אחרונים, כי הם צורת העולם

הוכחה נוספת, שלא עזב הקב"ה את עם ישראל, מהמהות המיוחדת של עם ישראל. מצד מהותו יש להם מעלה אלוקית, ולדבר זה אין ביטול. דבר זה ניתן ללמוד מדברי חכמים, שהודיעו לנו דבר זה בחכמתם, באמנם: ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויים אדם ואין עובדי כוכבים קרויים אדם. אין צורך בהוכחה נוספת, שישראל הם עיקר המציאות בעולם הזה, כאשר רק ישראל נקראים אדם. כשתתבונן בדברים אלו תראה שהם מוכיחים הוכחה ברורה, עד שאין מקום לפפק בדבר זה כלל. האדם נברא אחרון בין כל הברואים, דבר זה בודאי אינו מקרי, אלא הוא תוצאה ממהותו המיוחדת של האדם. פירוש העניין, לכל חומר יש את הצורה המשלימה את החומר. השלמות באה בסוף, לכן ראוי שהאדם יבא בסוף כל תהליך הבריאה, כי האדם הוא כמו צורה לכל העולם, והוא משלים את העולם. לכן נברא האדם אחרון לכל הברואים, כי הוא המשלים את כל הבריאה. אותו עקרון נמצא גם בעם ישראל. עם ישראל הוא העם שנברא אחרון, כאדם הראשון שנברא אחרון. לא תמצא שום אומה שנבראה אחר עם ישראל. עמוז, מואב ועשו היו אומות גדולות קודם לעם ישראל. דבר זה מוכח מהכתובים המזכירים אותם בשמותם עוד לפני צאת ישראל ממצרים. אם כן ישראל, שנבראו אחרונים באומות, הם סגולת האדם, שהוא סגולת הבריאה.

